

Per a una història de la postmodernitat a Itàlia

Tondelli va morir de sida el 1991 a l'edat de trenta-sis anys. A diferència d'Hervé Guibert, que va crear les seves obres més contundents a partir del moment en què li van diagnosticar la malaltia, Tondelli mai no va voler anunciar-la —tot i que la condició homosexual sempre havia estat al centre de la seva narrativa, des del primer recull de contes, *Els nous llibertins*, fins a *Habitacions separades*, la gran obra de la maduresa. Fa excepció *Rimini*, la novel·la polifònica de gran èxit que va ser llegida per molts crítics com a concessió al mercat.

En un text extravagant, *Biglietti agli amici* —que d'això es tractava, d'apunts escrits per als seus amics que s'havien de publicar en una edició limitada—, Tondelli afirmava que havia escrit *Rimini* perquè sentia la necessitat de contar, de crear trames, de fer esclatar les relacions entre els personatges. I al final de la nota afegia en tercera persona: «El 2 de juliol de 1979 Ell va escriure aquestes observacions en una pàgina del Diari. Va tardar sis anys a desfer-se d'aquelles obsessions. Avui, tot allò ja no li interessa. El que sí que voldria escriure és un concentrat de posicions sentimentals: tres personatges que s'estimen sense posseir-se [...] I al fons tres grans ciutats europees...» Ja es trobava *in fieri* la construcció de la novel·la de viatge i de reflexió, però, respecte d'aquella enunciació primerenca, *Habitacions separades* esdevindria alguna cosa més. De fet, es tracta d'un llarg conte *philosophique* —algú aquí i ara l'anomenaria una novel·la «d'idees»— que té com a eix estructural el tema de l'abandó. La història d'amor entre Leo —el protagonista, *alter ego* de l'escriptor— i Thomas dura, si fa no fa, tres anys. L'empremta que deixa és profunda, perquè Leo es planteja i refusa la possibilitat d'institucionalitzar la relació, i també perquè la relació s'acaba amb la mort, per malaltia, de la persona estimada. La constatació de l'abandó, l'elaboració del dol, passa pels tres «moviments» del llibre, que substitueixen els capítols tradicionals i que imposen una tripartició musical a tot el text. Efectivament, el llibre és com un concert per a piano i orquestra. En un primer pla hi ha la recerca, desesperada i impossible, que Leo fa de la seva identitat en el

Pier Vittorio Tondelli
Habitacions separades
Trad. de Jordi Estrada
Angle, Barcelona, 2002
207 pàgs.

moment de quedar-se sol; en un segon pla, la verborrea de la societat del plaer als anys vuitanta, on coses i persones són sotmeses als capricis de les categories serials. D'una banda, l'argot *gay* italià produïa una definició específica per les tipologies d'homosexuals (de bell antuvi el lector aprendrà les diferències entre un *Chez Maxim's*, un *wrong blond* o un *Whitman*); de l'altra, aquesta dèria del nomenclàtor és la base per interpretar qualsevol tipus de manifestació social: són emblemàtiques les pàgines on es descriuen, amb llistats minuciosos, les begudes i el tec de les festes, ja que la *party* esdevé una orgia de la sobreabundància. En realitat, del clima hedonista dels vuitanta, Tondelli ja se'n trobava molt lluny: la novel·la n'és tan sols una recapitulació, que deixa entreveure l'esperança de redempció individual en l'acte de l'escriptura.

I aquí rau la gran incomprensió dels contemporanis que van retreure a Tondelli la pèrdua de la càrrega de provocació

dels primers llibres i el van atacar per la incongruència de les seves tries lingüístiques. Van ser ben pocs els recensors que van entendre que Tondelli era un experimentador del llenguatge, que era el primer escriptor que, en començar a escriure després de la mort de la neovanguardia, va saber-ne incorporar els resultats, sense haver de tornar enrere com si res no hagués passat.

Per complicar les coses, el tema religiós assoleix una importància central en *Habitacions separades* i arriba a un diàleg *in absentia* amb la divinitat: és meravellós la descripció de la processó de la Verge de la Macarena a Barcelona, que Leo compararà amb la processó del seu poble. Tanmateix, entre els estudiosos de Tondelli hi ha qui, com el pare jesuïta Antonio Spadaro, intenta llegir de manera retrospectiva tota l'escriptura de l'autor *sub specie religiosa* i beneir-la a *posteriori*. Un altre malentès l'ha provocat Fulvio Panzeri, el crític al qual ha estat encomanada l'edició completa de les obres de Tondelli i que ha publicat els textos segons les darreres voluntats de l'autor: amb la qual cosa, ara tenim una edició d'*Els nous llibertins* sense renecs, perquè Tondelli, a un pas de la mort, es va convertir al catolicisme. (Està bé, de passada, recordar, a qui tregui del barret la *intentio auctoris*, que Virgili, en una situació semblant, va demanar que cremessin l'*Eneide*.) Finalment, hi ha qui pretén llegir les obres de Tondelli només com a autobiografia i, en *Habitacions separades*, hi pot veure tan sols unes declaracions testamentàries.

Caldria obrir els ulls i constatar que, en un espai de poc més d'un any, entre juny de 1979 i setembre de 1980, van ser publicats tres llibres que constitueixen el paradigma de la postmodernitat a la literatura italiana: *El nom de la rosa* d'Eco, *Si una nit d'hivern un viatger...* de Calvino i *Els nous llibertins*. *Habitacions separades* és la darrera obra d'un escriptor extraordinari que va contribuir de manera activa a renovar el gènere novel·lístic i a crear laboratoris i revistes on els escriptors joves poguessin publicar. Ja és hora de dedicar a Tondelli l'atenció que es mereix.

